

Remissvar - SOU 2021:36 Gode män och förvaltare - en översyn

Översikt

Gävle kommun ställer sig positiv till att utredningen satt huvudmannens bästa i fokus och att den översyn som gjorts över rättsområdet, samt förslagen till förändringar i lagstiftningen, syftar till att stärka rättssäkerheten för huvudmannen.

Gävle kommun välkomnar förslaget att en myndighet inrättas för att samordna frågor inom överförmyndarverksamheten.

Gävle kommun har valt att lämna de flesta avsnitt okommenterade vilket betyder att kommunen som remissinstans antingen tillstyrker förslaget eller lämnar förslaget utan erinran. Nedanstående punkter vill Gävle kommun kommentera med följande resonemang:

22 En ökad beslutsrätt för överförmyndaren

22.2 Utredningen redogör på ett tydligt sätt vilka uppgifter som enligt nu rådande lagstiftning ankommer på domstolen respektive överförmyndaren beträffande beslutsfattande i ställföreträdarskapsärenden.

Det råder dock inte en uppdelning av ansvaret mellan domstolen och överförmyndaren endast beträffande beslut utan även i den utredande handläggningen som föregår beslut. Rätten får vid anordnande av godmanskap enligt Föräldrabalken (FB) 11:17a

uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt FB 11:16 andra stycket och 11:17. Det innefattar yttranden från den enskildes make eller sambo, barn och framtidsfullmaktshavare och vårdinrättning om det inte är obehövt likväl som andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten om det behövs.

Enligt gällande rätt får rätten inte uppdra åt överförmyndaren att höra den enskilde muntligen eller inhämta yttranden från den enskilde själv i ärenden om godmanskap och förvaltarskap. I doktrinen har det berörts i korthet av (Holmgård och Wallgren, God man, förvaltare och förmyndare – Domstolarnas handläggning 2 uppl. 2020, s. 52).

Med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet är det av vikt att den enskilde ges en rätt att yttra sig muntligt direkt till beslutande instans. Rättstekniskt motiverat följer detta av föräldrabalken enligt följande resonemang:

Den enskilde ska inte lämna ett yttrande utan höras muntligen om det kan ske. Det senare omnämns ej i FB 11:17a. Att rätten i vissa fall får avstå från att höra den enskilde medför inte att rätten i stället får inhämta ett skriftligt yttrande från den enskilde och uppdra detta åt överförmyndaren, utan det betyder att den enskilde i stället inte ska höras alls. Till exempel om den enskilde inte kan höras muntligen på grund av sitt hälsotillstånd.

Vid förordnande av god man i samband med anordnande av godmanskap är det rätten som ska besluta om förordnandet enligt FB 11:4 st 2 och då också inhämta yttranden enligt FB 11:16 första stycket. Eftersom FB 11:16 första stycket ej omnämns i FB 11:17a saknas således lagstöd för att uppdra åt överförmyndaren att inhämta ett sådant yttrande.

Överförmyndarens skyldighet enligt FB 11:16 första stycket är begränsad till att inhämta yttranden från den enskilde vid förordnande av ny god man i befintliga godmanskap.

I utredningens författningsförslag föreslås en omformulering av FB 11:16 som innebär att även överförmyndarnämnden ska höra den enskilde muntligen om det kan ske. Förändringen är nödvändig för att den enskilde ska få möjlighet att yttra sig till överförmyndaren när överförmyndaren beslutar om anordnande av godmanskap enligt utredningens förslag. Formuleringen innebär dock i kombination med FB 11:17a att domstolen kan tolka in en möjlighet att i tvistiga godmanskap och förvaltarskap uppdra åt överförmyndarnämnden att höra den enskilde. Gävle kommun vill erinra om att ett förtydligande är påkallat i vilka fall rätten enligt förslaget får uppdra sådan utredning åt överförmyndaren. Den enskilde bör även fortsättningsvis ha rätt till möjligheten att yttra sig direkt till den beslutande myndigheten.

22.7 Utredningen föreslår att överförmyndaren övertar beslutsansvar från domstolen vid anordnande, jämkning och upphörande av godmanskap. Gävle kommun tillstyrker utredningens förslag. Dock med en erinran om att överförmyndarens utredningsansvar i sådana ärenden bör förtydligas. Den katalog av anhöriga och myndigheter med yttranderätt enligt FB 11:16 andra stycket ska antingen yttra sig enligt rekvisiten "om det behövs" eller "om det inte är obehövt".

Avgörande för om överförmyndaren ska vara beslutsför ska enligt utredningens förslag vara om ingen med yttranderätt motsätter sig att godmanskap anordnas. Således torde rekvisiten i FB 11:16 andra stycket i ny kontext kunna tolkas som att det alltid behövs och aldrig är obehövt för överförmyndaren att inhämta yttranden från samtliga dessa aktörer eftersom överförmyndaren bör förvissa sig om att det inte finns någon motsättning till anordnande av godmanskap ibland aktörerna för att avgöra sin egen beslutsförhet. En tydligare gränsdragning för utredningen av godmanskapsärendens omfattning given i lag vore önskvärd. Gävle kommun vill också erinra om att en alltför omfattande sådan utredning i godmanskapsärenden i många fall skulle kunna innebära en tidsförlust för enskilda som behöver hjälp snabbt. I praktiken avstår många anhöriga från att inkomma med yttranden på begäran från överförmyndarnämnden. Detta kommer i den föreslagna ordningen innebära tolkningsproblematik. Ska uteblivna svar presumeras som att aktören inte har någon invändning och godmanskapets anordnande därmed har statusen icke tvistigt eller ska det ses som ett passivt avstyrkande?

26 Frågor om digitalisering

26.5.3 Utredningens förslag om att teknikneutralisera bestämmelserna i FB 16:4 och 16:5 samt 2 § förmyndarskapsförordningen tillstyrks av Gävle kommun. Erinras bör att det är viktigt att dessa handlingar som innehåller information om verkställd granskning även medföljer i översändandet till behörig mottagare enligt FB 16:8.

Beträffande möjligheten att föra digitala akter för överförmyndaren vill Gävle kommun även erinra om regelverket för automatisk databehandling och register i förmyndarskapsförordningen. Enligt 12 § får överförmyndaren föra ett register med automatisk databehandling. Om förmyndarskapsförordningen ska ses som teknikneutral och även aktbildningsförfarandet är teknik neutralt kan 12 § inte tolkas *contrario*, det vill säga att överförmyndaren endast får nyttja automatisk databehandling för att föra ett register. Överförmyndaren bör även kunna nyttja digitala hjälpmedel för aktbildning enligt 17 §.

Vidare innehåller 15 §, med hänvisning till bilaga, de personuppgifter som får ingå i ett register som förs med hjälp av automatisk databehandling. 16 § innebär en lagfäst gallringsregel av vissa av dessa uppgifter två år efter upphört ställföreträdarskap som gäller: anledningen till att den enskilde inte har kunnat yttra sig personligen i ärendet, anledningen till att ställföreträdaren har entledigats samt uppgifter som lämnats enligt 16 kap. 10 § föräldrabalken (uppgifter från socialnämnder och andra myndigheter). Det råder oklarhet i tolkningen huruvida detta avser även digitala aktbilagor eller endast registret, sökbara registerposter. Beslutshandlingar innehållande dessa personuppgifter i fysiskt pappersformat har inte ansetts utgöra föremål för gallringsregeln utan endast uppgifter som finns i registret.

Överförmyndarverksamheterna behöver ett tydligare regelverk för hur digital information ska hanteras i en ny tid. När förmyndarskapsförordningen kom till fanns inte tekniska förutsättningar att på samma sätt som idag föra ställföreträdarskapsakter digitalt. För en effektiv och rättssäker handläggning i andan om huvudmannens bästa

bör det inte finnas svårtolkade riktlinjer som utgör hinder för överförmyndarna att nyttja digitaliseringens möjligheter. Lagstiftningen bör tydligt öppna upp för digitalisering att ersätta pappershantering så långt det är tekniskt möjligt.

Gävle kommun genom överförmyndarnämnden

Beslutat 2021-09-23 efter föredragning av enhetschef på överförmyndarenheten.

Bilaga: Relevanta delar av nämndens sammanträdesprotokoll

Överförmyndarnämnden

Tjänsteskrivelse - Remiss SOU 2021:36

Förslag till beslut

Att avge ingivet remissvar till Justitiedepartementet

Ärendet i korthet

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet Gode män och förvaltare. en översyn, SOU 2021:36 till Gävle kommun med möjlighet för kommunen att inge ett svar. Överförmyndarnämnden ska svara för Gävle kommuns räkning.

Beslutsunderlag

Gävle kommuns remissyttrande , dnr 21ÖFN28-2

Henrik Sjöo